

Florence Nightingale

- Kvinne i krig

Av og med Agnete G. Haaland

Ein myte – eit liv

«I Austen har eg treft berre to verkelege menn,» skreiv Lord Stafford i ei utgreiing til Underhuset, i 1855. «Den eine er Omar Pascha, den tyrkiske overgeneral. Den andre er Florence Nightingale.»

Som overklassekvinne i det victorianske England, var Florence Nightingale skandaløst ukvinneleg. Likevel er det ein kvinnesjablone som har sett seg fast i historia: den sjølvoppofrande, vakre kvinna med lampa. Kven finn vi om vi set søkjelys på «The Lady with the Lamp»?

Florence Nightingale blei fødd i Firenze i 1820 då foreldra hennar var på reise i Europa. Det var ei tid då ekteskapet var målet for ei kvinne. Men ikkje for Florence Nightingale. Ho sa nei til ekteskap, sjølv med han ho elska. Det var ein tragedie i augo til foreldra. Alt ho gjorde var galt: ho las for mykje og ho arbeidde for mykje. Ho gjorde ikkje kvinnearbeid.

Til skam for alle i familien reiste ho rundt på sjukehus i Europa for å sjå og lære. Etter eit langt opphald i Europa hadde ho bestemt seg. Ho ville arbeide med sjuke og leve sitt eige liv. Kort tid etter, i 1853, fekk ho si eiga stilling. Eit hospital for sjuke og gamle damer av «den dannede klasse» trong ny leiar. Ikkje nokon drøymejobb for Florence, ho var lei overklasse «fjols!» Men det var ein stad å begynne.

I 1854 braut Krimkrigen ut. For første gong sende avisene krigskorrespondentar til slagmarka. *Times* og *London Daily News* hadde reportarar ute som avslørte at behandlinga av dei sjuke ved fronten var ein nasjonal skandale. Frankrike hadde sine «Barmhjertige systre», England hadde nokre få utslitte legar og ikkje noko utstyr. I eit ope brev til kvinner i England skreiv *Times*: «Kvifor har ikkje vi «Barmhjertige systre»? Florence Nightingale såg utforringa.

På oppdrag frå den engelske regjering fekk ho samla saman nokre sjukepleiar-emne og drog til sjukehuset i Skutari der dei sjuke soldatane blei frakta frå Krim. Dei kom fram til ein tragedie av skit og søle – og åtte kilometer med senger! Florence Nightingale gjekk dei åtte kilometrane kvar kveld, ho var kvinna med lampa.

Men til dagleg var ho krigførar. Ho førde krig mot overlegen på staden som motarbeidde overklassekvinnene frå England.

Kostymeteikning av Hilary Baxter

Ho førde krig mot byråkratiet som brukte kostbar tid på å få fram varar. Ho førde krig mot hygien. Ho var ein leiar. Ho sette ting i system. Alt ho røynde skreiv ho ned, og ho førde statistikk over dei sjuke og døyande. Ho førde krig mot brennevinet. Ho arbeidde døgnet rundt, førde krig mot sjukdommar, og grunnla moderne sjukepleie med omhyggjelege rutinar og systematisk behandling.

Då ho kom tilbake til England etter nesten to år i Skutari, var ho sjuk og for ein stor del sengeliggjande. Men etter få dagar var ho i kamp igjen – korleis hadde den engelske soldat det i fredstid? Ho stod i nær kontakt med Dronning Victoria og hadde stor innverknad på vedtak i Krigsdepartementet. Ho

skreiv fleire bøker. Mest kjend er hennar *Notatar om sjukepleie, kva det er, og kva det ikkje er*. Nightingale-skulen, ein skule for sjukepleiarar var i gong i samarbeid med St. Thomas Hospital i London. Å vere sjukepleiar var ikkje lenger ei skam. Ho jobba aktivt for å få oppretta eit professorat i statistikk ved Universitetet i Oxford. Ho arbeidde for lov om særlege i ekteskapet og kasta fram idéar om Husbanklån for arbeidrarar.

Ho vart ein myte i levande live. Men først og fremst var ho ei kvinne i krig. Før, under og etter Krimkrigen. Sjølv ønskte ho inga lovord. På gravsteinen står berre: F.N. Fødd 1820. Død 1910.

Florence Nightingale

— Kvinne i krig

Av Agnete G. Haaland

Regi og bearbeiding: Anne-Karen Hytten

Kostyme: Hilary Baxter

Musikk: Geir Lysne

Florence Nightingale og andre roller:

Agnete G. Haaland

Saksofon: Geir Lysne

Lys: Arne Kambestad

Frå prøvane: Geir Lysne, Agnete G. Haaland og Anne-Karen Hytten.

Uropremiere på Haukeland Sjukehus 10. mai 1990 under ei landsomfattande markering av 170-års jubileet for Florence Nightingales fødsel.

Framsyninga varar ca. 1 time. Ingen pause.

Fotografering og lydbandopptak under framsyninga er ikkje tillate.

Manus er basert på Florence Nightingales eigne tekstar og dagbøker.

I arbeidet med framsyninga vil vi gjerne takke: Anne Gullestad, Riksteatret, Hordaland Teater, Gudrun Simonsen, Ellen Christiansen og Inghild Karlsen.

Med egne ord

Florence Nightingale var ei skrivefær kvinne. Ho skreiv heile livet. I dei etterlatne dagbøkene hennar fortel ho med skarpsyn og humor.

«Frå tyranni...»

- Like utanfor portane våre var det bunnlaus elende. Men min familie, ja, heile sosieteten, lukka augo og levde vidare i luksus og herlegdom. Dei var fullt og fast overtydde om at somme var fødte til fattigdom, andre til rikdom.

- Noko meir knugande, småleg tyranni enn i ein pen, engelsk familie, det eksisterer ikkje!

- Dei trudde rett og slett eg var gal.

«til blod og daude rotter...»

- Eg hadde to klare tankar då eg såg bygningane: «Her må eg først og fremst setje dei sterkaste til vaskebaljane! Og så kom eg til å tenkje på det kjende sitatet frå Dantes Inferno: «Den som trer inn her, la alt håp fare!»

- Golva kan ikkje skildrast. Vi trakka omkring i blod og daude rotter og avføring. Salane var iskalde, og væten dreiv av veggane. Men stanken var det verste.

«... råskap og snobberi»

- Eg vart meir og meir klår over kva redslane ved krigene eigentleg er. Det er ikkje sår og blod og feber og sult og kulde. Det er drukkenskap og råskap hos dei meinige, og snobberi, intrigar og brutalitet hos dei overordna.

- Eg kjende hatet deira. Eg hadde gjort noko dei aldri skulle komme til å tilgje meg, eg hadde avslørt at dei var udugelege, umoralske og - som dr. Sutherland sa - «mordariske». No tok dei hemn. Dei hadde ikkje noko høgre ønske enn å brenne meg på bålet som ei heks. Men dei visste at dei ikkje kunne bli kvitt meg, for eg hadde Dronninga og folket i ryggjen.

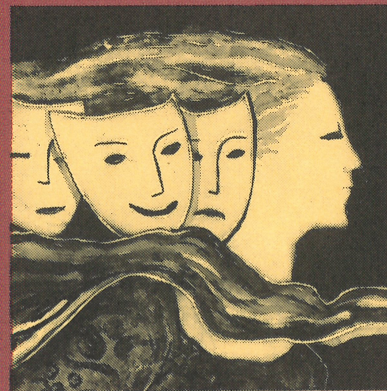
«... og heim att»

- Eg hadde sett ned i eit helvete. Og den som har gjort det, kan aldri bli som andre menneske igjen...

- Eg hadde ofte lyst til å sprengje departementa i lufta med ein helvetesmaskin av eige fabrikk!

- Eg var ikkje noko geni. Det som var skilnaden på meg og andre menneske, var at eg handla, mens dei andre kom med masse orsakingar.

Sitata er henta frå Gudrun Simonsen: Hvem var du Florence Nightingale, Gyldendal 1986 og frå Cecil Woodham Smith: Florence Nightingale, 1950.

Tekst og design: Ragna Aarli
Foto: Klara Sund og John Alfheim
Trykk: Bergmanns Boktrykkeri a.s
Ansvarleg utgjevar: Thalias Døtre
Bjerregaardsgt. 29 E, 0172 Oslo 1
Tlf. (02) 36 21 89

Florence og Agnete

Florence Nightingale... kan det vere noko å lage ei fram-syning om? Ei from kvinne som la ei sval hand på panna til soldatar...

Agnete G. Haaland er oppteken av sterke kvinner. Kvinner som kompromislaust handlar for å oppnå noko og slosst for det dei trur på. Myten om Florence Nightingale fanga hennar interesse. Her måtte stå ei sterkare kvinne bak enn det myten synar, for å få utretta så mykje som ho gjorde.

Agnete samla stoff på Florence Nightingale-museet ved St. Thomas Hospital i London. Ho las og skreiv manus til ei framsyning. Fleire måtte få sjå bakom myten Florence Nightingale. Sidan jobba instruktør Anne-Karen Hytten og Agnete G. Haaland saman om tekst og rom. Ei kvinne i krig tok form.

Sjølvs har Agnete G. Haaland gitt liv til mange sterke kvinner. Ho har fått lovord for si kvinnelege hovudrolle i såvel Mostraspelet som Kinnaspelet. Og ho har mellom anna spela roller som Solveig i *Peer Gynt*, Anne Frank i *Anne Franks Dagbok* og Pippi i *Pippi Langstrømpe*.

Ho har òg vore med i ein amerikansk thriller, og i filmene *Kamilla* og *Tyven* del 1 og del 2 spelar ho Kamillas syster Sofie.

Geir Lysne

Geir Lysne har følgt prøvane med Agnete G. Haaland og Anne-Karen Hytten. På vegen har han skapt det musikalske rommet til ei kvinne i krig.

Geir Lysne er elev ved jazz-pedagogisk linje på Musikkhøgskolen med saksofon som hovudinstrument. Han har skriva musikk til til dømes saksofonkvartettar og storband og spela ved ulike framsyningar og revyar.

Jazz ligg hjartet nærast, særleg det å få laga frie komposisjonar... nettopp slik treffer vi han i Florence Nightingale – Kvinne i krig.

Takk til:

Norsk Kulturråd
Norsk Kassettagiftsfond
Rikskonsertene
Bergen Kommune
Per Gjersøes fond
Fond for Utøvende Kunstnere

*som har gjort «Florence Nightingale
- Kvinne i krig» mulig*